

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1 hallituksen esityksen johdosta laeiksi peruskoululain, lukiolain ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 3 päivältä joulukuuta 1987 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 193/1987 vp. Samassa yhteydessä valiokunta on käsitellyt sen valmistelevasti käsiteltäväksi 8 päivänä joulukuuta 1987 lähetetyn ed. Vähänkin ym. lakialoitteen n:o 139/1987 vp. laiksi peruskoululain 47 §:n muuttamisesta sekä 4 päivänä maaliskuuta 1988 lähetetyn ed. Rynnäsen ym. lakialoitteen n:o 11 laiksi peruskoululain 47 §:n muuttamisesta.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina apulaisosastopäällikkö Jukka Sarjala ja projektsihtööri Matti Lahtinen opetusministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Heikki Kanninen oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Pekka Kilpi ja budjettineuvos Heikki Seppälä valtiovarainministeriöstä, toimistopäällikkö Pentti Posti ja ylitarkastaja Jorma Teikari kouluhallituksesta, osastopäällikkö Pekka Silventoinen Uudenmaan lääninhallituksesta, osastopäällikkö Juhani Lassila Lapin lääninhallituksesta, apulaisosastopäällikkö Esko Toivonen Suomen Kunnallisliitosta, apulaisosastopäällikkö Simo Juva Suomen Kaupunkiliitosta, jaostopäällikkö Margareta Nygård Finlands svenska kommunförbundet, koulutoimenjohtaja Pertti Malin Kuopion kaupungista, hallintojohtaja Juhani Närvä Vantaan kaupungista, koulutoimenjohtaja Pentti Ottavainen Pudasjärven kunnasta ja osastopäällikkö Liisa Kärkkäinen Opettajien Ammattijärjestö OAJ:stä.

Hallituksen esitys ja lakialoitteet

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettaviksi 1 päivänä elokuuta 1985 voimaan tulleiden ns. uusien koululakien säännöksiä siten, että näiden lakien täytäntöönpanossa ilmenneitä epäkohtia poistettaisiin sekä korostettaisiin kuntien itsehallintoa hallinnon hajauttamispyrkimysten mukaisesti.

Opetussuunnitelman muutosten alistamisesta ja opettajien ja muiden viranhaltijoiden vaalis-

sa noudatettavasta alistusvalitusmenettelystä ehdotetaan luovuttavaksi. Virkaa ja tointa hakeneiden oikeusturva varmistettaisiin mahdollisuudella valittaa vaalipäätöksestä. Alistamisesta luovuttaisiin myös viran- ja toimenhaltijan siirtämisen yhteydessä eräässä tapauksessa.

Lukiolaista ja iltalukiolaista ehdotetaan kummottaviksi säännökset, jotka edellyttävät opetusministeriön lupaa lukion lakkauttamiseen tai yhdistämiseen.

Oppilaiden majoitusjärjestelyiden parantamiseksi ja selkeyttämiseksi ehdotetaan, että peruskoulun oppilaskotiin voitaisiin valtionosuuteen oikeuttavasti majoittaa lukion ja amatillisten oppilaitosten oppilaita.

Oppilaan mahdollisuuksia terveydellisistä syistä käydä muuta kuin oman piirinsä peruskoulua parannettaisiin.

Lisäksi lakeihin tehtäisiin eräitä lähinnä lakitekniisiä muutoksia.

Muutokset oli tarkoitus saattaa voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1988. Opetussuunnitelman alistamisesta ehdotetaan luovuttavaksi kuitenkin vasta, kun peruskoulun, lukion ja iltalukion opetussuunnitelma on ensimmäisen kerran hyväksytty ja vahvistettu.

Lakialoitteessa n:o 139/1987 vp. ehdotetaan peruskoululain 47 §:n 2 momentin väljentämistä niin, että kunta olisi oikeutettu saamaan valtionosuutta koulukuljetuksiin, milloin oppilas käy vieraassa piirissä peruskoulua sen vuoksi, että se on yhteiskunnan kannalta taloudellisesti perusteltua.

Lakialoitteessa n:o 11 ehdotetaan peruskoululain 47 §:n 1 momentin muuttamista niin, että kunnan olisi järjestettävä koulukuljetus peruskoulun 1—3 luokan oppilaille nykyisen yli viiden kilometrin matkan sijasta jo silloin, kun koulumatka on kolmea kilometriä pitempi.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluiden ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää

hallituksen esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Alistuksesta luopuminen viranhaltijan vaalin ja siirron yhteydessä. Kunnan itsehallinnon korostamiseksi ja muutoksenhakujärjestelmien yhdenmukaistamiseksi hallituksen esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi alistusvalitusmenettelystä opettajan virkavaalin ja siirron yhteydessä.

Opettajanvirkaa hakeneiden oikeusturva järjestettäisiin tämän jälkeen peruskoululain 94 §:n 1 momentin, lukiolain 60 §:n 1 momentin ja iltalukiolain 23 §:n nojalla asetusteitse valitusmenettelyllä siten, että muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain mukaisesti muutosta haettaisiin valittamalla kouluhallitukseen. Kysymyksessä olisi hallintovalitus, jolloin valitusperusteina voivat olla sekä laillisuus- että tarkoituksenmukaisuusasiat. Edelleen tarkoituksena on asetuksella kieltää jatkovalitus kouluhallituksen päätöksestä.

Valiokunnan mielestä perustelut alistusvalitusmenettelystä luopumiselle ovat asianmukaiset. Niin ikään valitustien järjestäminen hallintovalituksena kouluhallitukseen on valiokunnan mielestä perusteltua. Tällä voidaan paremmin kuin kunnallisvalituksella turvata peruskoululain 58 §:n säännös siitä, että opettajan virkaan on valittava kelpoisuusehdot täyttävistä hakijoista taitavin ja soveliaim. Hallituksen esityksessä kaavailtu kieltä valittaa kouluhallituksen päätöksestä edelleen ei sen sijaan ole valiokunnan käsityksen mukaan asianmukainen. Nykytilanteeseen verrattuna valituskielto heikentäisi virkaa hakeneiden oikeusturvaa olennaisesti. Oikeusturvanäkökohtia silmällä pitäen valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan valitustien järjestämisestä peruskoulun ja lukion opettajan vaalissa kaksipuolaiseksi siten,

— että koululautakunnan päätöksestä saadaan valittaa hallintovalituksella kouluhallitukseen ja

— että kouluhallituksen päätöksestä saadaan valittaa laillisuusperustein edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Valtion virkamieslainsäädännön kokonaisuudistuksen johdosta peruskoululakiin ja lukiolakiin lisättiin kuluvan vuoden alusta voimaan tulleet säännökset, joiden mukaan vakinaisen viranhaltija voidaan siirtää toiseen vas-

taavan oppilaitoksen virkaan, jota voidaan pitää hänelle sopivana, jos viranhaltija ei sairauden, vian tai vamman vuoksi enää kykene suorittamaan virkatehtäviään. Tällaisissa siirtotapauksissa ei, toisin kuin valtion virkamieslaissa, vaadita viranhaltijan suostumusta. Asianomaisia pykäläiä säädettäessä eroavuutta valtion virkamieslakiin perusteltiin sillä, että siirtopäätös voidaan alistaa lääninhallituksen vahvistettavaksi.

Nyt hallituksen esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi alistuksesta toteamukseen, että siirrettävän viranhaltijan oikeudet turvataan mahdollisuudella valittaa kunnanhallituksen päätöksestä lääninoikeuteen kunnallislain nojalla ja koulun johtokunnan päätöksestä kouluhallitukseen muutoksenhausta hallitusasioissa annetun lain nojalla.

Valiokunnan käsityksen mukaan alistusmenettelystä luopuminen myös tässä kohdin on perusteltua. Siirrettävän viranhaltijan oikeusturvan järjestämiseen ei sen sijaan ole kiinnitetty riittävää huomiota. Asiantilan korjaamiseksi valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että ennen nyt hyväksyttäviksi ehdotettavien lainmuutosten voimaantuloa peruskoululain 56 a §:n 1 momenttia ja lukiolain 30 a §:n 1 momenttia täydennetään siten, että opettajan siirtäminen näiden säännösten nojalla toiseen virkaan edellyttää opettajan antamaa suostumusta samoin kuin valtion virkamieslain vastaavissa säännöksissä edellytetään.

Kunnan kuljetusvelvollisuus (peruskoululain 47 §). Hallituksen esityksessä ehdotetaan oppilaan koulunkäyntioikeutta ja kunnan kuljetusvelvollisuutta koskevien säännösten muuttamista oppilaan terveydentilaan liittyvien erityisten syiden johdosta. Oppilaalla on tämän mukaan oikeus käydä vieraan piirin koulua terveydentilaan liittyvän syyn takia. Tällöin kunta on velvollinen järjestämään kuljetuksen kouluun, milloin yleiset edellytykset koulukuljetuksen järjestämiseksi ovat olemassa. Kunta saa myös valtiosuutta tällaisen kuljetuksen järjestämiseen.

Valiokunnan mielestä muutosehdotukset ovat perusteltuja. Tässä yhteydessä valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota kunnan kuljetusvelvollisuutta koskeviin yleisiin edellytyksiin, joista on säädetty peruskoululain 47 §:ssä. Sen mukaan kunnan on järjestettävä oppilaalle maksuton kuljetus, jos peruskoulun oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi tai jos se oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon

ottaen muutoin muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi.

Liikenteen voimakkaan kehityksen seurauksena viiden kilometrin koulumatka on nykyisin peruskoulun nuoremmille oppilaille jalan kuljettavaksi kohtuuton ja polkupyörällä tehtynä ajoneuvoliikenteen joukossa liian vaarallinen. Monet kunnat ovatkin omalla kustannuksellaan järjestäneet peruskoulun 1—3 luokkien oppilaille maksuttoman koulukuljetuksen yli kolmen kilometrin matkoille. Eräissä kunnissa on ryhdytty vaatimaan lääkärintodistuksia koulumatkan rasittavuudesta, jotta kunta voi hakea valtionosuutta. Näin ollen käytäntö on muodostunut varsin kirjavaksi ja kunnat sekä oppilaat ovat keskenään eriarvoisessa asemassa. Tämän vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että kunnan kuljetusvelvollisuutta koskevia säännöksiä muutetaan peruskoulun 1—3 luokkien oppilaiden osalta niin, että kunta on velvollinen järjestämään kuljetuksen kolme kilometriä pitemmälle matkalle ja lyhyemmällekin matkalle, mikäli matkan rasittavuus tai vaarallisuus sitä edellyttävät.

Majoitusjärjestelyjen selkeyttäminen ja parantaminen. Lukion oppilaiden majoittumista koskevien säännösten selkeyttämiseksi ehdotetaan säädettäväksi, että lukion oppilaille voidaan järjestää majoitus peruskoulun oppilaskodissa. Säännös on käytännön tarpeen vaatima ja asianmukainen.

Lukion oppilaiden edut poikkeavat kuitenkin peruskoulun oppilaiden eduista siten, että heille ei maksuttoman oppilaskodissa asumisen lisäksi kuulu täysihoidoa. Valiokunta katsoo, että tästä saattaa aiheutua käytännön ongelmia, minkä vuoksi lukion oppilaat tulee mahdollisimman pian saattaa täysihoidon piiriin.

Lukion majoitettujen oppilaiden edut poikkeavat peruskoulun oppilaiden eduista myös siten, ettei heillä ole oikeutta ilmaiseen matkaan lukukauden alkaessa ja päättyessä eikä myöskään ilmaisiin viikonloppumatkoihin kotiin. Valiokunta katsoo, että lukion oppilas on

vielä kodin ja huoltajiensa tuen tarpeessa. Tämän vuoksi valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan lukion oppilaiden opintososiaalisten etujen laajentamisesta siten, että lukion oppilaille järjestetään maksuton koulukuljetus lukukausien alussa ja lopussa sekä viikonloppukuljetus kotiin vähintään kerran kuukaudessa.

Mikäli lukiopaikkakunnalla majoitusta tarvitseva oppilas ei pääse peruskoulun oppilaskotiin, vaan asuu jossain muussa asuntolassa tai hankkii yksityisen asunnon, hän voi saada asumiskustannuksiinsa tukea opintotukilain opintorahan asumislisän muodossa. Asumislisän myöntäminen on kuitenkin sidottu oppilaan huoltajien tuloihin ja varallisuuteen, joten kaikki eivät saa sitä. Majoitettujen lukiolaisten keskinäisen yhdenvertaisuuden parantamiseksi valiokunta pitää tärkeänä opintotukilain muuttamista niin, että tulo- ja varallisuusharkinta poistetaan lukion oppilaiden opintorahan asumislisän myöntämisedellytyksistä.

Lakitekniset korjaukset. Toisen ja kolmannen lakiehdotuksen johtolauseessa on havaittu teknisiä virheitä, jotka on korjattu.

Lakien voimaantulo. Lakeja ei enää ole mahdollista saattaa voimaan hallituksen esitykseen kirjoitettuna voimaantuloajankohtana. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa lakiehdotusten voimaantulosäännösten muuttamista siten, että lait tulevat voimaan seuraavan lukuvuoden alusta eli 1 päivänä elokuuta 1988.

Lakialoitteet. Koska valiokunta ehdottaa ensimmäisen lakiehdotuksen hyväksymistä hallituksen esityksen pohjalta, olisi käsiteltäviksi otetut lakialoitteet n:o 139/1987 vp. ja n:o 11 hylättävä.

Edellä olevan perusteella valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

L a k i
peruskoululain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun peruskoululain (476/83) 58 §:n 2 momentti ja 58 a §:n 4 momentti,

näistä viimeksi mainittu lainkohta sellaisena kuin se on 16 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (417/87),

muutetaan 27 §:n 5 momentti, 30 §:n 2 momentti, 38 §:n 2 momentti, 46 §:n 2 momentti ja 47 §:n 2 momentti sekä

lisätään 48 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

27, 30, 38 ja 46—48 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *elokuuta*
1988.
(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

2.

L a k i
lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lukiolain (477/83) 32 §:n 2 momentti, 32 a §:n 4 momentti ja 56 §,

näistä 32 a §:n 4 momentti sellaisena kuin se on 16 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (418/87), *sekä*

muutetaan 20 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

20 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *elokuuta*
1988.
(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

3.

L a k i
iltalukiolain 10 ja 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun iltalukiolain (478/83) 10 ja 23 § näin kuuluviksi:

10 ja 23 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *elokuuta*
1988.
(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

4.

Laki**lukion oppilaiden opintososiaalisista eduista annetun lain 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan lukion oppilaiden opintososiaalisista eduista 3 päivänä kesäkuuta 1983 annetun lain (499/83) 5 § näin kuuluvaksi:

5 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1988.

5.

Laki**kunnan kouluhallinnosta annetun lain 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 27 päivänä toukokuuta 1983 kunnan kouluhallinnosta annetun lain (479/83) 17 § näin kuuluvaksi:

17 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1988.

6.

Laki**peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista 28 päivänä joulukuuta 1978 annetun lain 5 §:n 2 momentin 1 a kohta, sellaisena kuin se on 3 päivänä kesäkuuta 1983 annetussa laissa (496/83), näin kuuluvaksi:

5 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1988.
(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Samalla valiokunta ehdottaa,

että lakialoitteisiin n:o 139/1987 vp. ja n:o 11 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.

Helsingissä 15 päivänä maaliskuuta 1988

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pystyinen, varapuheenjohtaja Astala ja jäsenet Don-

ner, Gustafsson, Hacklin, Hautala, Holvitie, Kalliomäki, Pohjanoksa, Renko, Rynnänen, Tykkyläinen ja Uosukainen.

Vastalauseita

I

Hallituksen esitys laeiksi peruskoululain, luokiolain ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta sisältää eräitä parannuksia ja täsmennyksiä voimassa olevaan lainsäädäntöön. Sivistysvaliokunnan käsittelyssä on ehdotettu lakiehdotukseen eräitä lähinnä opintososiaalisia parannuksia, joihin valiokunnan enemmistö ei ole halunnut yhtyä.

Alistusvalitusmenettelyn säilyttäminen opettajanvaalissa ja -siirrossa. Hallitus ehdottaa esityksessään muun ohella luovuttavaksi opettajanvaalissa noudatettavasta nk. alistusvalitusmenettelystä.

Alistusvalitusmenettely on ollut voimassa vasta runsaat kaksi lukuvuotta. Kokemukset menettelystä tältä ajalta ovat varsin hyvät. Selvitykset osoittavat, että tuona aikana vakinaista täyttämistä varten haettavaksi julistettua 3 212 virkaa koskevasta vaalipäätöksestä 3 085 päätöstä jäi jo heti alun perin koululautakunnan päätöksen varaan. Enin osa suoritetuista virkavaaleista sai siis lainvoiman nopeammin kuin hallituksen esittämän uuden menettelytavan yhteydessä, jossa valitusaika kouluhallitukseen on 30 päivää. Alistettaviksi vaadittujen vaalien määrä oli vain 127, ja ainoastaan 34 vaalipäätöstä saatettiin kouluhallitukseen tutkittavaksi.

Edellä todettu osoittaa, että voimassa olevalla alistusvalitusmenettelyllä on ollut ennalta ehkäisevää vaikutusta. Vaalipäätöksen tekijä tietää päätöstä tehdessään, että vaali on yksinkertaisella tavalla kokonaisuudessaan saatavissa lääninhallituksen tutkittavaksi. Tämä tietoisuus antaa pontta noudattaa voimassa olevia valintakriteerejä. Hallituksen ehdottamassa uudessa valitusmenettelyssä vertailu rajoittuu vain valitun ja valittajan ansioihin. Alistusvalitusmenettely on omiaan lisäämään myös viranhakijan luottamusta vaalipäätöksen oikeellisuuteen.

Hallituksen esityksessä ehdotettua valitusmenettelyn muuttamista yksiportaiseksi on edellisen lisäksi pidettävä oikeusturvan kannalta heikennyksenä.

Tapauksissa, joissa viranhaltija siirretään toiseen peruskoulun tai lukion virkaan, hallitus myös esittää kumottavaksi alistusvalitusmenettelyn. Jos opettaja vastoin tahtoaan siirretään toiseen virkaan, on kysymys yksittäisen opetta-

jan kannalta varsin vakavasta toimenpiteestä. Alistusvalitusmenettely liitettiin näihin siirtoihin nimenomaan opettajan oikeusturvan taakamiseksi, mitä ei saisikaan mitenkään horjuttaa. Hallituksen esitys tältäkin osin tulisi torjua.

Maksuttomien koulukuljetusten laajentaminen. Peruskoululain (476/83) 47 §:n 1 momentin mukaan kunnan on järjestettävä peruskoulun oppilaalle maksuton kuljetus kouluun tai avustettava riittävästi oppilaan kouluun kuljettamisessa tai saattamisessa, jos oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi. Lisäksi kunnan velvollisuutena on järjestää peruskoulun oppilaan kuljetus kouluun, vaikka koulumatka olisi viittä kilometriä lyhyempikin, jos koulumatka oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Peruskoululain 47 §:n 1 momenttia tulisi muuttaa siten, että kunnan olisi järjestettävä maksuton kuljetus myös peruskoulun 1—3 luokan oppilaalle, jos koulumatka on kolmea kilometriä pitempi.

Yleinen yhteiskunnallinen kehitys on lisännyt liikennevälineiden käyttöä niin, että kolmea kilometriä pidempää koulumatkaa pidetään yleisesti kohtuuttomana peruskoulun alasteen 1—3 luokan oppilaille. Osassa kuntia kuljetus on jo järjestetty kunnan kustannuksella tässä ehdotetulla tavalla tai jopa siten, että kaikki ala-asteen oppilaat, joiden koulumatka ylittää kolme kilometriä, kuljetetaan kunnan kustannuksella. Menettely on saattanut oppilaat osittain eriarvoiseen asemaan kotikuntien sa varakkuuserojen perusteella.

Toteutuessaan lainmuutos merkitsisi kuntien ja valtion välisten kustannusten jakaantumista koulukuljetuksissa nykyistä oikeudenmukaisemmin ja lieventäisi järjestelmän luomisen jälkeen syntynyttä ristiriitaa alun perin sovitun kuntien ja valtion välisten kustannusten jakoperiaatteiden kanssa.

Edelleen ehdotuksen toteuttaminen turvaisi liikennepalvelujen säilymistä haja-asutusalueilla. Siten se osaltaan auttaisi asutusrakenteen säilyttämisessä ja kehittämisessä sekä haja-asutusalueella että taajama-asutuksen reuna-alueilla.

Mainitusta parannuksesta aiheutuisi opetus-

ministeriön laskelmien mukaan arviolta 15,2 miljoonan markan suuruiset kustannukset, josta valtionosuus olisi 11,8 milj. markkaa. Kun osalle näistä oppilaista jo nyky säännösten mukaan esimerkiksi tien vaarallisuuden vuoksi järjestetään kuljetus, olisivat todelliset lisäkustannukset arviolta 2,0 milj. markkaa pienemmät.

Peruskoulun oppilaskotien täysihoito. Hallituksen esitykseen sisältyy ehdotus, jonka mukaan peruskoulun oppilaskotiin voidaan sijoittaa myös lukion ja ammatillisten oppilaitosten oppilaita (peruskoululain 48 §, uusi 3 momentti). Ehdotuksen mukaan oppilailla olisi oikeus maksuttomaan asumiseen. Katson, että oppilailta tulisi olla oikeus maksuttoman asumisen lisäksi myös maksuttomaan ruokailuun eli täysihoitoon.

Lukion tai ammatillisten oppilaitosten oppilaiden rajaaminen täysihoidon ulkopuolelle peruskoulun oppilasasuntoloissa, joiden toiminta perustuu täysihoitoperiaatteelle, olisi käytännössäkin hankalaa ja vaikeasti perusteltavissa. Opetusministeriössä tehtyjen arvioiden mukaan ruokailun järjestämisestä tällä hetkellä peruskoulun oppilaskotiin majoitetuille lukion ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille aiheutuisi 2,3 milj. markan kustannukset, josta valtionosuus olisi 1,8 milj. markkaa. Kustannusten suhteellinen pienuus johtuu vähäisistä oppilasmääristä: esimerkiksi lukiolaisia oli vuonna 1986 peruskoulun oppilaskoteihin majoitettuna yhteensä 238; puolet näistä oli Lapin ja Oulun lääneissä ja puolet Mikkelin, Pohjois-Karjalan ja Kuopion lääneissä.

Tässä yhteydessä kysymykseen voidaan puuttua vain lukiolaisten osalta. Onkin edelly-

tettävä, että hallitus pikaisesti valmistelee maksuttoman ruokailun järjestämisen koko keskiastetta koskevana kysymyksenä ja tuo tarvittavat lakiesitykset eduskunnalle. Hallituksen tehtävänä on etsiä parhaat keinot uudistuksen toteuttamiseksi; parhaana mahdollisuutena voitaneen kuitenkin pitää opintotuen kehittämistä niin, että ateriaedun arvo lisätään opintotukeen oppilasasuntojen ulkopuolella oleville oppilaille.

Lukiolaisten viikonloppumatkojen korvaaminen. Nykyisin voimassa olevien säännösten mukaan valtionosuuteen oikeuttaviksi lukion käyttökustannuksiksi luetaan oppilaalle maksuttomista päivittäisistä koulumatkoista aiheutuvat kustannukset. Hallituksen esityksen mukaan tilanne säilyisi edelleen samanlaisena, eikä majoituksessa koulupaikkakunnalla olevien lukiolaisten viikonloppu- tai muita kotimatkoja korvattaisi. Valiokunnan mietintöön sisältyy toive asian järjestämisestä tulevaisuudessa. Katson, että majoituksessa olevien lukiolaisten viikonloppumatkojen korvaukset tulee saattaa voimaan käsiteltävänä olevan lakiesityksen myötä. Arvion mukaan kustannukset olisivat noin 1,9 milj. markkaa, josta valtionosuus olisi noin 1,5 milj. markkaa.

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät kolmas ja viides lakiehdotus hyväksyttäisiin sellaisinaan ja

että mietintöön sisältyvät ensimmäinen, toinen, neljäs ja kuudes lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

L a k i

peruskoululain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
(*poist.*)

muutetaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun peruskoululain (476/83) 27 §:n 5 momentti, 30 §:n 2 momentti, 38 §:n 2 momentti, 46 §:n 2 momentti ja 47 §:n 1 ja 2 momentti sekä lisätään 48 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

27, 30, 38 ja 46 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

riittävässä määrin oppilaan kuljettamista tai
saattamista. (Uusi 1 mom.)
(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

47 §

48 §

Milloin peruskoulun oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi taikka peruskoulun ala-asteen 1—3 luokan oppilaan kyseessä ollen koulumatka on kolmea kilometriä pitempi tai milloin koulumatka oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muutoin muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi, kunnan on järjestettävä oppilaalle maksuton kuljetus tai avustettava

Peruskoulun oppilaskotiin voidaan sijoittaa myös lukion ja ammatillisten oppilaitosten oppilaita. Näillä oppilailla on oikeus maksuttomaan täysihoitoon.

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2.

L a k i

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lukiolain (477/83) (*poist.*) 56 §, (*poist.*) sekä muutetaan 20 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

20 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

4.

L a k i

lukion oppilaiden opintososiaalisista eduista annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan lukion oppilaiden opintososiaalisista eduista 3 päivänä kesäkuuta 1983 annetun lain (499/83) 5 § näin kuuluvaksi:

5 §
Täysihoito peruskoulun oppilaskodissa on
lukion oppilaalle maksuton.

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

6.

Laki**peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista 28 päivänä joulukuuta 1978 annetun lain 5 §:n 2 momentin 1 a kohta, sellaisena kuin se on 3 päivänä kesäkuuta 1983 annetussa laissa (496/83), näin kuuluvaksi:

5 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi lukion käyttökustannuksiksi luetaan:

1 a) valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan lukion oppilaalle maksuttoman koulukuljetuksen järjestämisestä ja koulumat-

kasta sekä majoituksessa olevien lukiolaisten viikonloppumatkoista suoritetusta korvauksesta aiheutuvat kustannukset;

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 15 päivänä maaliskuuta 1988

Sauli Hautala

II

Hallituksen esitys sisältää eräitä parannuksia ja täsmennyksiä voimassa olevaan lainsäädäntöön. Valiokuntakäsittelyssä ehdotettiin eräitä lähinnä opintosiaalisia parannuksia, joihin valiokunta ei yhtynyt.

Vastalauseeni parannusehdotukset koskevat maksuttoman koulukuljetuksen laajentamista (peruskoululain 47 §), lukion ja ammatillisten oppilaitosten oppilaiden asumisen järjestämistä peruskoulun oppilaskodissa täysihoitona (peruskoululain 48 §, lukion oppilaiden opintosiaalisista eduista annetun lain 5 §) ja lukion majoitettujen oppilaiden viikonloppumatkojen korvaamista (peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain 5 §).

Peruskoululain (476/83) 47 §:n 1 momentin mukaan kunnan on järjestettävä peruskoulun oppilaalle maksuton kuljetus kouluun tai avustettava riittävästi oppilaan kouluun kuljettamisessa tai saattamisessa, jos oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pidempi. Kunnan velvollisuutena on myös järjestää peruskoulun oppilaan kuljetus kouluun, vaikka koulumatka

olisi viittä kilometriä lyhyempikin, mikäli koulumatka oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Lain 47 §:n 1 momenttia tulisi nyt muuttaa niin, että kunnan olisi järjestettävä maksuton kuljetus myös peruskoulun 1—3 luokan oppilaalle, mikäli hänen koulumatkansa on kolmea kilometriä pidempi.

Nyky-yhteiskunnassa liikennevälineiden käyttö on paljon luonnollisempaa kuin aikaisemmin. Nyt kolmea kilometriä pidempää koulumatkaa pidetään yleisesti kohtuuttomana peruskoulun ala-asteen 1—3 luokan oppilaille. Muutamat kunnat kustantavat jo nyt kuljetuksen ehdottamallani tavalla, jopa niin, että kunta kuljetuttaa kaikki ala-asteen oppilaat, joiden koulumatka ylittää kolme kilometriä.

Ehdottamani muutos jakaisi kustannuksia kuntien ja valtion välillä koulukuljetuksissa nykyistä oikeudenmukaisemmin. Se lieventäisi järjestelmän luomisen jälkeen syntynyttä ristiä alun perin sovitun kuntien ja valtion välisten kustannustenjakoperiaatteiden kanssa.

Vastalauseen parannusehdotuksesta aiheutuisi opetusministeriön laskelmien mukaan noin 15,2 miljoonan markan kustannukset, mistä valtionosuus olisi 11,8 milj. markkaa. Kun osalle näistä oppilaista jo nyky säännösten mukaan esimerkiksi tien vaarallisuuden vuoksi järjestetään kuljetus, olisivat todelliset lisäkustannukset arviolta 2,0 milj. markkaa pienemmät.

Hallituksen esitykseen sisältyy ehdotus, että peruskoulun oppilaskotiin voidaan sijoittaa myös lukion ja ammatillisten oppilaitosten oppilaita (peruskoululain 48 §, uusi 3 momentti). Oppilailta olisi oikeus maksuttomaan asumiseen. Katson, että oppilailta tulisi olla oikeus maksuttoman asumisen lisäksi myös maksuttomaan ruokailuun eli täysihoidon.

Lukion tai ammatillisten oppilaitosten oppilaiden rajaaminen täysihoidon ulkopuolelle peruskoulun oppilasasuntoloissa, joiden toiminta perustuu täysihoidon, olisi käytännössäkin hankalaa ja vaikeasti perusteltavissa. Opetusministeriössä tehtyjen arvioiden mukaan ruokailun järjestämisestä tällä hetkellä peruskoulun oppilaskotiin majoitetuille lukion ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille aiheutuisi 2,3 milj. markan kustannukset, mistä valtionosuus olisi 1,8 milj. markkaa. Kustannukset ovat suhteellisen pieniä, koska oppilas-

määrät ovat vähäisiä: esimerkiksi lukiolaisia oli vuonna 1986 peruskoulun oppilaskoteihin majoitettuina yhteensä 238.

Nykyisten säännösten mukaan valtionosuteen oikeuttaviksi lukion käyttökustannuksiksi luetaan oppilaalle maksuttomista päivittäisistä koulumatkoista aiheutuvat kustannukset. Hallituksen esityksen mukaan tämä säilyisi edelleen samanlaisena, eikä majoituksessa koulu- paikkakunnalla olevien lukiolaisten viikonloppu- tai muita kotimatkoja korvattaisi. Valiokunnan mietintöön sisältyy ponsi asian järjestämisestä tulevaisuudessa. Majoituksessa olevien lukiolaisten viikonloppumatkojen korvaukset tulee kuitenkin saattaa voimaan käsiteltävänä olevan lakiesityksen myötä. Arviolta kustannukset olisivat noin 1,9 milj. markkaa, josta valtionosuus olisi noin 1,5 milj. markkaa.

Ehdotankin,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät toinen, kolmas ja viides lakiehdotus hyväksyttäisiin sellaisina kuin ne ovat valiokunnan mietinnössä ja

että mietintöön sisältyvät ensimmäinen, neljäs ja kuudes lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

peruskoululain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun peruskoululain (476/83) 58 §:n 2 momentti ja 58 a §:n 4 momentti,

näistä viimeksi mainittu lainkohta sellaisena kuin se on 16 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (417/87),

muutetaan 27 §:n 5 momentti, 30 §:n 2 momentti, 38 §:n 2 momentti, 46 §:n 2 momentti ja 47 §:n 1 ja 2 momentti sekä

lisätään 48 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

27, 30, 38 ja 46 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

47 §

Milloin peruskoulun oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi taikka peruskoulun ala-asteen 1—3 luokan oppilaan kyseessä ollen koulumatka on kolmea kilometriä

pitempi tai milloin koulumatka oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muutoin muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi, kunnan on järjestettävä oppilaalle maksuton kuljetus tai avustettava riittävässä määrin oppilaan koulumatkasta tai saattamisesta. (Uusi 1 mom.)

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

48 §

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Peruskoulun oppilaskotiin voidaan sijoittaa myös lukion ja ammatillisten oppilaitosten oppilaita. Näillä oppilailta on oikeus maksuttomaan täysihoitoon.

4.

Laki**lukion oppilaiden opintososiaalisista eduista annetun lain 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan lukion oppilaiden opintososiaalisista eduista 3 päivänä kesäkuuta 1983 annetun lain (499/83) 5 § näin kuuluvaksi:

5 §

Täysihoito peruskoulun oppilaskodissa on lukion oppilaalle maksuton.

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

6.

Laki**peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista 28 päivänä joulukuuta 1978 annetun lain 5 §:n 2 momentin 1 a kohta, sellaisena kuin se on 3 päivänä kesäkuuta 1983 annetussa laissa (496/83), näin kuuluvaksi:

5 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi lukion käyttökustannuksiksi luetaan:

koulukuljetuksen järjestämisestä, (*poist.*) koulumatkasta ja majoituksessa olevien lukiolaisien viikonloppumatkoista suoritetusta korvauksesta aiheutuvat kustannukset;

1 a) valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan lukion oppilaalle maksuttoman

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 15 päivänä maaliskuuta 1988

Heli Astala

